

9) **İnsilâh**, (Sıyrılma), yukardaki dereceleri atlayan müstecib, bütün dini vecibelerden kurtulmuş, ve muharremât kendisine helal kılınmış olur.

Konumuz, batınilerin zuhuru, akideleri, din fel-sefeleri, Alemin yaratılışı hakkındaki görüşleri ve davet usullerini tetkik olmadığından bunlar hakkında kısa bilgi verip, asıl konumuz olan, Kur'an ayetleri üzerinde giriştikleri işler hususuna temas edebiliriz. (3)

BURADA şunu da hatırlatmak yerinde olacaktır.

Bütün islâmî kaynakların dini bir hareket olarak gösterdikleri batini hareketleri, son zamanlarda, bu hareketin iktisadî ve içtimâî yönleri de bulunduğu ortaya atılmıştır. (4) **Bilhassa**, Avrupalı müstegrikler de bu hareket üzerine eğilmişler, onlardan, **De Sacy, Dozy, Hammer, Guyard, De Goeje, Blochet** gibi şahsiyetler, islâmî kaynaklardaki fikirleri tâbi olarak, **İsmâiliyye, Karamita ve Batini** hareketlerinin aynı gayeye matuf hareketler olduğunu söylerlerken, **Casanova P., İvanew W.** da bunlar arasında ayrılıklar bulunduğunu söylemektedirler. (5) **Hatta B. Lewis** dahi, **Bahreyn'deki Karamitaların** müstakil olduğunu ve **İsmâililerden** ayrıldığını söyler. (6)

Bir fırka hakkında diğer mezheb sahiplerinin yazdıkları eserler, ihtiyatla karşılanmak icabederse de, **Onlar Kur'anı** süre süre, âyet âyet başlangıcından sonuna kadar tefsir etmekten çekinmişler, sırlarının açığa çıkmasından korkmuşlardır. **Bu bakımdan, Batınilerin Kur'an ayetlerini te'vil ve hurufilik hususundaki örnekleri, çeşitli kitapların içlerinde dağınık olarak bulmaktayız. Bu kitaplar ekseriya ehli sünnete mensup olan kimselerin yazdıklarıdır. Her ne kadar B. Lewis, sünnet ehlinin, onlara mal ve kadın iştirakında çok ileri gitmiş olduklarını söylemesine rağmen (7), yine onların eserlerinden istifade ederek teliflerini meydana getiren bu zümrenin biraz mübalağa ettiğini söyleyebilirsek de, söylenenlerde bir hakikat payının bulunduğunu da itiraf etmek mecburiyetindeyiz. Ekseriya mü-**

3) **Batınilerin zuhuru, akideleri ve davet usulleri hakkında fazla bilgi için bk. Kâdi Abdulcebbar, Kitabı Tesbiti Delâli Nübüvveti Seyyidina Muhammed (Yazma) İst. Şehid Ali Paşa Ktp. No. 1575, v. 49 b-50b, 170a175a; Seyyid Şerif, Şerhu mavakif, s. 624-629; Muhammed b. Mâlik el-Hammâdi el-yemâni, keşfu Esrari'l-Batiniyye ve Ahbaru'l-karamita, Mısır 1375/1939. s. 11-44; Ebû Muzafer el-İsfarâini, et-Tabsir fi'd-Din, Mısır 1359/1940. s. 83-88, Beyanu Mezhebi'l-Batiniyye, s. 1-105; Abdulkâhir el-Bağdâdi, el-Farku beyne'l-Firâk, Mısır 1367/1948, s. 169-188; Ebu'l-Huseyn Muhammed b. Ahmed el-Malati, et-Tenbihu ve'r-Reddu alâ Ehli'l-Ehvâi ve'l-Bida', (Neşreden Sven Dederling), İstanbul 1936, s. 14-27, el-Makrûzi el-Hitât, Mısır, 1326, IV. 175-176, İbnu'l-Cevzi, Telbisu İblis, Mısır 1340, s. 108-115, eş-Şehristâni, el-Milel ve'n-Nihal, Mısır matbaatu'l-Ezher (et-Tab'atu'l-Ülâ), 1426-427; B. Lewis, Usûlu'l-İsmâiliyye, (Arapçaya çevirenler, Halil Ahmed Cello ve Câmû Muhammed er-Receb), Mısır; A. Ates, Batiniyye, (İslâm Ansiklopedisi), II. 339-342; Dr. Neşet Çağatay ve Dr. İbrahim Çubukçu, İslâm Mezhepleri Tarihi, Ankara 1965. S. 62 - 90; Dr. İbrahim Çubukçu; Gazzali ve Batınilik, Ankara 1964, S. 29 - 50**

4) **Usulu'l-İsmâiliyye, s. 9.**

5) **Aynı eser, s. 79-80.**

6) **Aynı eser, s. 33.**

7) **Aynı eser, s. 199.**

ellifler, onların gizli eserlerinden deliller vermektedirler. İranlı bir İsmâili olan Nâsırı Husrev "Sefernâme" adlı eserinde, Ahsa'da namaz ve orucun iptal edildiğini, Muhammedin nübüvvetini tanıdıklarını, mescidlerin bulunmadığı, cuma merasiminin yapılmadığı, mümkün mertebe şarab içmediklerini, kedi, köpek, eşek... gibi bütün hayvanların etlerinin yenildiğini..." kaydetmektedir. (8) Keza daha evvel zikrettiğimiz, **Ali b. Fazl'ın Esab b. Ebû Ya'fur'a** yazdığı mektub da buna misal olabilir. **İbnu'n-Nedim'** in itirafı da mühimdir. **Ed-Deylemi'de "Beyanu Mezhebi'l-Batiniyye"** adlı eserinde (9) **Batini** fırkası mensublarının eserlerini kaydetmekte ve çeşitli yerlerde "Te'vilu's-Şeria" ve "el-Belağ" adlı eserlerden iktibaslar görülmektedir. İmkansızlıklar dolayısıyla kendi eserlerine müracaat etmek imkanını bulamadık ve fakat bulduğumuz bütün haberleri değerlendirmeye çalıştık.

8) Aynı eser, s. 204-205.

9) **Beyanu Mezhebi'l-Batiniyye (Kavâidu Akâidi Âli Muhammed) s. 42.**

(Devam edecek)

MINARELER

*Inceciktir, uzuncacık
Yol boyunca minareler
Hak'ka bakar açık açık
Yol boyunca minareler*

*

*Köyler yeşil köyler sarı
Kimi baldır, kimi arı
Yakın eyler uzakları
Yol boyunca minareler*

*

*Köylünün tutar elidir
Gözü, kulağı, dilidir.
Cümle şehadet getirir
Yol boyunca minareler*

Halide Nusret Zorlutuna

